

XII

Мелася, навантаживши себе новинками, поїхала додому, розважена та веселенька. Новинок вона везла цілу чумацьку паровицю. Ці новинки так обважнювали її своєю вагою, що в неї була думка заскочить по дорозі до Марусі, або в Бурти до дядька, або деінде, щоб зробити собі полегкість і поділитися цим добром, бо вона в цьому була дуже поділшлива. Але як приїхала вона на вокзал, як почала пакувати на повозку усякі закупки та скриньки з усяким накупленим крамом, то ця думка про діляницю новинками якось несамохіть вислизнула в неї з голови. Коробки совались в повозці, підскакували, лізли одна на одну, неначе все хотіли повисакакувати на шлях, ніби позв'язувані за ніжки кури та качки. Мелася ловила їх руками, знов вмощувала й якось забулась за ту діляницю з сусідами. Натомість в неї майнула думка, чом це не виїхав на вокзал їй назустріч Мишук, бо він передніше частенько з нудьги виїжджав за нею на вокзал і помагав їй вкласти усякі коробки та закупки, їдучи по гладенькому степку, вона пригадувала усі свої одвідини та розмови в Києві і аж тепер на самоті серед тихого степу пригадала, як Люба бачила Мишука на гулянці в Шато на веранді за вечерею з знайомими панями та з двома співачками з кафе-шантана, Мишук не виїхав до неї назустріч... і через це нагадав їй за себе. Вона почала сердитися на свого чоловіка.

«Не виїхав ледащо! Не поміг мені вкладатися та пакуватися на повозці. А сам тиняється в Києві та п'є чай з співачками. І Люба жаліється на свого Елпідифора, що він неначе здичів або сказився і шпурляє на неї тарілками, мов той дикун... Мабуть, усі вони такі. А я думала, що Мишук мене брав через те, що мене любе».

Приїхала вона додому й потрапила саме на чай. Наймички повибігали з покоїв і позносили коробки й пакунки. Мелася увійшла в столову, поздоровкалась і поклала на стіл торбинки з кренделями та сухариками до чаю. Вона, очевидячки, була втомлена й біганиною по Києві, і театрами, і візитами; та й язиком вона напрацювалась таки добре, аж до втоми.

— Ну та й засиділась же ти в Києві! — сказав батько. — Ми тебе ждали, ждали та й ждати перестали.

— Ой тату! там було так багацько дечого цікавого, що я мусила зостатися в Києві сливе на тиждень. Голубкова застрелили... а потім ховали його. Люба й Таїса Андріївна задержали мене, щоб вкупі піти та подивитися, як його ховатимуть. Ой який же то був похорон! Яка була процесія! Яка пишнота! Скільки накидали в катафалк вінків! — на віз не забрать. Та все в процесії сливе самісінькі дами вищої верстви. Усе були аристократки. Був увесь бомонд! Не можна ж було не зостатися на такий похорон. Це ж загинув великий артист, великий чоловік. Увесь бомонд збігся для пошани високої штучності, бо акторське грання це ж і велика, і найцікавіша штучність. Ховали його, ніби якогось поета, — говорила Мелася й почала оповідать і за похорон, і про усі обставини убийництва великого, незрівняного Голубкова.

— Але ж ось у газеті вже промайнула звістка, що в небіжчика навіть не було й справдешнього таланту, окрім гарної вроди та чудових очей, — обіззавсь Мишук. — В цьому була його й сила й омана.

— Авжеж! Говори! Не було ніякісінького таланту... Тямиш ти в тих талантах, як одна животина в апельсинах, — сказала сердито Мелася. — Он і в тебе гарні таланти: не виїхав проти мене на вокзал. А я набралась мороки з тими коробками за цілу дорогу: все скачуть, як скажені собаки, та підскакують, неначе живі; трохи не повискакували з повозки. Сидиш влома та нічого не робиш, б'єш байдики, а не потурбувався протрястись хоч до вокзалу мені назустріч.

— Та не виїхав я так собі: якимсь не було охоти, — сказав Мишук. — Я й не думав і не гадав, що ти навантажиш на повозку такого багато усяких коробок та пакунків.

— Навантажила коробок, бо було треба. Не порожні ж коробки я везла з Києва в Деркачівку собі на втіху, — гримала Мелася.

— Та вже ж! Яка ж «втіха з порожнього міха»? — пожартував Мишук.

— Добре, що ти вже поспорожняв багато міхів в Києві, а позапорожнюють міхи ти не дуже-то квапишся, — натякнула Мелася.

«Це вона на щось натякає, та не вгадаю на що. Але щось там та було в Києві. Чи не понабріхували часом на мене Люба або Кандибиха?» — подумав Мишук.

Мелася попередавала поклони од київських знайомих, розказала про життя Люби, її нарікання на високодумного й опришкуватого Елпіліфора і все зиркала злими очима на свого Мишука. Мишук замовк, бо почував якусь неласкавість до себе в Меласі сливе в кожному слові й у злому зирканні скося на його.

Мелася повиймала з паперових торбинок та коробок і понаклала в кошики усяких кондитерських бубликів та кренделів. Вона пила чай і з смаком їх трощила, аж її міцні зуби скреготали.

— А присунь лишень, Меласю, отой кошик, нехай і я поласуюсь трохи, — просив Мишук.

Але Мелася ніби й не чула, що він казав, і все трощила сухі бублички, навіть не глянула на його.

— Меласю кохана! посунь-бо до мене кошик з тими ласощами, — вже голосніше сказав Мишук.

Мелася зирнула на його й не посунула, а ніби пхнула кошик так завзято, що аж бублики повискакували й посипались на стіл.

«Що це з нею? Ні сіло ні впало, як приїхала з Києва, а вже чогось приндиться. Бачу, що зла на мене. Щось там та трапилось в Києві. І з якої це причини вона привезла з Києва свою лютість ніби в цих паперових торбинках з бубличками та кренделиками?» — думав Мишук, скося зиркаючи на Меласю, але Мелася в розмові навіть не оберталась до його й, очевидячки, одмикувала од розмови з ним.

— А мені ж звідтіль ніхто не передав поклону? — спитав Мишук в Меласі, зачіпаючи її зумисне.

— Елпідифор Ванатович і не думав передавать, бо Люба казала, що він тепер так бундючиться через ту звізду на грудях, що не хоче й дивиться на тих, хто нижчий за його в чинах. Він думає, що незабаром буде десь губернатором, бо має ласку в міністра. А Люба така стурбована повсякчасною сваркою з ним, що, мабуть, за тебе й забула, — знехотя сказала Мелася.

— Ну, сказати по правді, гарна й Люба, не тільки Елпідифор! — промовив Мишук, очевидячки, трохи скривджений нехтуванням давньої знайомої. — Вона начебто й добра серцем, але... але... їй не клади пальця в рот, бо вкусе. Таки добре натураста. Може, й вона в дечому винна.

— А мабуть, так, — сказав Андріян Кирилович. — Їй припадають до вподоби тільки компліменти й підслесливість. Вона любить, щоб перед нею все кадили. Хто кадить цим кадилом, до того вона буде й добра. Це така, про яку співають в пісні: «Коли б мені бог поміг, щоб я оженився,— у скло в рямця її б вправив, сів би та й дивився». Її вправ у рямця, засвіти перед нею свічку, як перед образом, кади перед нею лестощами та прав акафисти з хвалами, — тоді вона буде й добра, і ласкава, й прихильна до своїх хвалеників. А тільки трошки погладь її проти шерсті, то вона одразу так і присне, як кішка, бо надто вже опришкувата та й самолюбна на вдачу.

— Ну, тату! ви вже надто гудите її. Це ви глузуєте з моєї приятельки, побільшуєте хиби її вдачі, — сказала Мелася, обороняючи Любу.

— Це правда. Що вона скаже, те повинно бути і гарне й нехибне, навіть святе. Ніякої суперечки вона не стерпить і зараз румсає або й плаче. Я її знаю добре! — обізвався Мишук.

— О, бач! В тебе все винні жінки, а не чоловіки, а чоловіки, бач, усі святі та божі. Ти ще скажеш, що й я така достоту, як Люба? — одповіла Мелася.

«Щось та є! Певно, й за мене була в неї розмова з Любою, коли Люба жалілась на свого Ванатовича, — думав Мишук, гризучи сухі бублички. — Певно, судили й його й мене обидві в щирій розмові між собою. Знать, розмова була й за мене».

— Ну, я ж не кажу, що ти така достоту, як Люба. Борони боже, якби й ти була така на вдачу! Любою можна тішитись та бавитись здалеки, як цяцькою або як гарною артисткою на сцені. Але зблизька, в щоденному житті вона неприємна й навіть препогана людина. А нехай Елпідифор тільки зачепить Любу хоч словом, то вона одразу так і присне, наче приском, та й стане дибки. А ти добра хазяйка: знаєш, де й яка курка несеться, — говорив Мишук.

— Ну, спасибі за таку думку про твою жінку. Як розкритикувавсь! Чи ви бачите? А подивись лишень на себе та обкритикуй себе. Цього в чоловіків то й нема. Себе вони навіщось минають, а своїх жінок то й критикують та й гудять. Знаємо ми вас гаразд! — лепетала Мелася.

Довго ще оповідала Мелася навіть за вечерею про Київ, за усіх київських знайомих, за Любу й Ванатовича, за оперу, а найбільше розказувала за роман Голубкова та за його пишний похорон, на котрому деякі дами плакали. Вже пізньої доби вона пішла до себе в надвірню хату на одпочинок. Але й там нянька, стара бабуся, ще розпитувала в панії, що вона бачила цікавого в Києві. А Мелася, аби тільки хто торкнув її язик, була ладна то-рохтіть, наче катеринка.

Другого дня Мелася почувала, що вона все-таки ще не набалакалась досхочу, не викидала з своєї душі усіх київських вражень та новинок. Ті брала нетерплячка викидати усе до решти, як кратер Везувія доти не вгамується й не стихить, доки не викидає до останку усього попелу та розтопленої лави з свого роздратованого нутра. Меласі ще й другого дня вранці заманулось з кимсь поділитись думками та новинами. Нерви її ще не

вгамувались; вихор в душі ще не стихивсь. Вона звеліла запрягти коні й покатила до Марусі. І з Марусею вона ще балакала, а найбільше за красуня Голубкова та його похорон, бо й вона колись була закохана в того артиста. Стара Марусина мати й собі видибала з покоїка в світлицю, сіла попліч з Меласею, аж притулила старе вухо до Меласі й слухала цікаві Меласині оповідання. Стара й сама ожвавилась і повеселішала. Мелася неначе читала їм чудово й жартовливо складений газетний фельетон. Аж після цих одвідин Мелася почувтила, що її вже не круте й не турбує якийсь черв'як в середині, що вона вже зігнула оскому і в неї нерви заспокоїлись.

Цілі м'ясниці Мелася поглядала неласкавими очима на Мишука, все чогось чеплялась до його часом без причини, все ніби налазила, намагалась на сварку та змагання, все докоряла, що він надто вже часто їзде до сусіда Некрашевича, щоб бавиться кіньми та грать у карти, а на тік ніколи навіть не заглядає.

На масниці Мишукові заманулось поїхати до Києва та розважить себе трохи. Грошей в його в кишені було обмаль.

— Меласю! Я оце хочу побігти до Києва та посправлять собі убрання або замовить в кравця дещо, бо я вже обносився. Попроси, будь ласка, в тата трохи грошей, — сказав Мишук ласкавеньким голосом.

— Яке убрання? Ще що вигадай! В тебе доволі усякого, сливе новісінького убрання. Сиди лишень вдома та не рипайся, бо вихолодиш хату... Чкурнула б у Київ оце й я, та, бач, горенько, що в татка порожньо в кишенях. Чом би пак не поїхати, не побавиться і в опері, і в Шато в кафешантані... якби було за що. Є що купити у Києві, — та купила бігма, як кажуть в приказці. Як розстараємось грошей, то тоді й поїдемо швендять у Києві, — бубоніла Мелася з легким роздратуванням.

— Та в мене то є гроші, але, бач, не вистаче на все, — обізвався Мишук, запикуючись.

— А коли не вистаче на все, то знай, що тато не може настанчить доволі грошей і на себе, і на нас, — сказала Мелася й почала гримать на Мишука та нарікати на малий засіб в батька, чого передніше Мишукові ніколи не доводилось чути од неї.

Мишук легенько зітхнув і з досади сів верхи на коня та й покатав на карти до Некрашевича. Налазлива та настирлива Мелася вже зовсім обридла йому й надокучила своєю завсідньою причепливістю та бурчанням. Він почав пересвідчуватися, що Мелася не тільки не добра, але й лайлива, нездатлива, уперта й неподілшлива; сама ладна гуляти й марнувати гроші, а йому велить сидіти вдома та піснюкати саме в веселий час масниці, коли весь мир хрещений п'є та гуляє.

Тільки аж весною в маї Мпшукові якось вдалось виканючить грошей в Меласі. І він чкурнув з Некрашевичем до Києва.

В Царському садку Шато в той час вже почались гулянки; вже поодчиняли літні театри та кафе-шантани. Занудившись на селі, Мншук з Некрашевичем кинулись з жадобою на усякі забавки й щовечора гуляли в Шато трохи не до білого дня. Після спектаклю ця давня гуляча компанія звичайно пила чай, а потім усі вечеряли на веранді курзалу. Некрашевич та Мишук загулялись так, що їм і додому не хотілось вертатися. Вже минув тиждень, а вони все гуляли з своїми давніми приятелями цілим гуртом, в котрому скупились відомі в Києві гультяї, трохи не шибеники, що аж упали коло всяких співачок та артисток.

Мелася ждала, ждала і не могла діждатися Мишука. В неї майнуло заздріння, чи не чкурнув часом Мишук десь на теплі води, абощо.

«Щось там та скоїлось! Недурно ж Люба натякала мені зовсім не двозначними словами... А вона все знає, що тільки діється, неначе сорока на хвості приносе їй усякі звістки. Невже він мене не любив, а тільки приставлявся і одруживсь зо мною так собі, аби напосістись на мою Деркачівку та загарбать її в свої руки?» — думала Мелася, лягаючи і вставаючи.

І в неї майнула думка поїхати до Люби на вивідки, щоб за все докладно дізнатся од неї. Вона зібралась нашвидку, спохвату дещо забувши взять з собою, та й поїхала в Київ, щоб випитать за все в Люби, а коли трапиться, то при нагоді і впіймати свого чоловіка на гарячому вчинку.

Мелася своїм звичаєм заїхала до Кандибихи і, трошки причепурившись, зараз побігла до Люби та й почала свої розпитки та вивідки. Люба призналась, що була вчора й позавчора в Шаті на гулянці й обидва рази бачила на веранді в пізні обляги компанію, бачила там і Некрашевича й Мишука, що вечеряли за довгим столом, а з паничами вечеряло зо три чи чотири співачки з кафе-шантана.

Увечері Мелася передивилась в Шаті усіх панів і паничів: Мишука й Некрашевича не було. В неї трохи одійшло од серця. Вона почала в думці докорять собі за заздрівання й навіть глузувать з себе за те, що послухала легковажної приятельки.

Після спектаклю Мелася з Любою пішли гулять по плацу і вмішались в густий натовп. Музики грали, аж одляски йшли з неширокої долини по горах та пригорках. закутаних в густі старі липи та кленки. Курзал стояв на височенькому пригорку; і в будинку дві просторні веранди з колонками в верхньому й нижчому поверсі було видно наниз на плац, як на долоні. В ясному освітленні було видно всі столи. Мелася зорила бистро очима по столах. За одним довгим столом на нижчій веранді в самому кутку вона незабаром угляділа Некрашевича, а поруч з ним свого Мишука в рядку інших паничів. Проти їх сиділо чотири панні. Одна з їх була дуже поставна та показна, білява та гарна, з куделею русого волосся на голові, притрушеного срібними блискітками. В Меласі аж ноги затрусились.

— Он де він тиняється! Он де він байдикує й марнує грошаки! — промовила Мелася. — А я його дома жду й сподіваюсь, в вікна виглядаю щодня, щогодини. Ну, тепер же начувайся! Потривай же! А скажи мені, серце Любо, хто то з ним бенкетує, щоб я могла обвинувачувать його в вічі певним фактом, а не наздогад!

— Ото попліч з ним сидить тутешній поет Тарановський, що друкує свої поганенькі віршики в тутешніх газетах, але він гуляє завжди з акторами цілі ночі. А он далі отой білявий поставний німець — то режисер оперетки, а за ним ондечки бовваніє сухорлявий панок — то якийсь заволока, херсонський дідич. А ота білява панія з куделею на голові — то співачка з кафе-шантана, на ймення Диво-Камілла. А хто оті три панії, що до їх залицяються кавалери, напевно не скажу, хто вони такі. Здається, ота гарненька, он дивись, що з високими чорними бровами, що все регоче та ніби тими бровами моргає на Некрашевича, — то, здається, актриса з драматичної спілки, — сказала Люба.

Вечеря, очевидячки, була дуже приємна. Мишук реготавсь, аж кучеряву голову закидав на спинку стільця, та все розмовляв з гарною білявою співачкою. Усі за столом

були веселі. В закутку було ясно, як удень, людно, весело й гарно. Любу й Меласю аж завидки брали. Обидві вони так і шугнули б туди, щоб побавиться хоч і до білого дня в тому поетичному й веселому кутку, що серед темної ночі був схожий на гарну сцену в театрі.

— Ой як там гарно та весело! — проходила необережна Люба. — Тільки нам треба б сховаться в оте стовпище, щоб вони часом не примітили нас. Ще скажуть, що я зумисне тут пикала та підглядала, — сказала обережна Люба.

— Сховаймось. Та мені й неприємно й досадно дивиться на те гуляще Мишукове товариство, на ту збірню.

— Та ти, Меласю, не дуже-то тім турбуйся! Усі чоловіки одним миром мазані: усі вони мають нахильність до бенкетування, мають потяг до залицання, як де побачать гарну мордочку.

— Усі, та й не всі, бо твій Елпидифор тебе любе й ні до кого не залицяється. Мій таки ледащо в усьому. Ондечки за столом він і очей не зведе з тієї куделі! Хоч в гармату, та й вистрель ним! таке ледащо! Ну, потривай же! Покажу я тобі оту руду куделю!

Обидві веранди, і нанизу, і на верхньому поверсі, були суспіль заставлені дуже стисненими столами та щільно обсажені панами. Слуги никали та сновигали, як навіжені. Електричне світло заливало веранди. Було видно усіх і усе, неначе вдень. Нанизу на плану ворушилась сила людей, ніби комашня в розгребеному комашинку. Музики тріщали та гули. Меласю брала зависність, бо вона була дуже завидлива людина. Вона й сама любила гульню незгірше Мишука й через це її брала злість, брали й завидки.

— Або сядьмо, або ходім додому, бо я неначе вже втомилась отією ходнею та вештанням і в мене все тіло обважніло, — сказала Мелася.

— Про мене, й сядьмо, бо й в мене ноги трохи втомились, — обізвалась Люба,

Вони сіли оддалік од натовпу на лаву й замовкли. Мелася почувала, що її неначе точить в серні якийсь шашель, ворушиться щось неприємне й надокучливе. В неї майнула думка піти на веранду, з'явиться несподівано коло столу, стати перед очима в Мишука, виляють його прилюдно, одлучить од веселого гурту й зараз-таки загнати його в Деркачівку. Вона сказала за свою думку Любі.

— Ой не роби цього! Вийде щось дуже погане! — втішала Люба.

Мелася була палка в коханні й дуже ревнива. Але вона ніколи не кохала гаряче й щиро свого чоловіка. Якби вона його кохала, то досталось би на бублики і Камілі-Диву таки там на веранді, і самому Мишукові. Спересердя та од злості вона раптом підвелась і пішла до виходу. Люба неохоче й якось ніби ліниво підвелась і собі пішла за нею навздогінці.

Люба провела Меласю до Кандибиного житла.

— Ти, серце Меласю, не дуже сумуй через цей Мишуків вчинок. Не вдавайся в смуток надаремно. Усі чоловіки однаковісінькі, усі вони ладні залицятись, як углядять гарне личко та чудові очі. Я в цьому вже звірилась. Мабуть, їм так бог дав; певно, така вже наша жіноча доля, як моя мама часто любе приказувать. Я вже зневірилась в коханні, хоч і кохаю Елпидифора, — сказала Люба, напутюючи Меласю.

Другого дня вранці Мелася виїхала з Києва додому. А Мишук, нічого не заздріваючи, ще гуляв з Некрашевичем три дні й нагулювавсь донесчочу. Через три дні він виїхав з

Києва вкупі з приятелем. Почуваючи за собою провину, він попросив Некрашевича завезти його по дорозі в Деркачівку, щоб при йому й стара мати, і жінка трохи оговтались і не накрили його одразу мокрим рядном. І на убрання, і на байдикування Мишук розтринькав таки чимало грошей, ще й позичив трохи в Некрашевича.

Вони прикатали в Деркачівку саме на вечірній чай. Старі привітали Некрашевича радісно і ввічливо.

— Ну та й загулялись же ви вдвох! Ми вже думали, що ви дременули кудись за границю на теплі води, — сказав старий в жарти.

— Гуляли та нагулювались, аж остогидло, — промовив Некрашевич.

— Це мене кравець задержав так довго, — обізвась Мишук.

— Аж десять день шив би один сіртук та ще інше там? — спитала Мелася.

— Атож! — обізвась Мишук і замовк. І Мелася не розмовляла більше ні з ким, надулась, а на Мишука навіть і не дивилась. Вона насупила брови й мовчки пила чай. З темних очей неначе визирав суворий батьківський погляд, який бував у батька в той час, коли він був чимсь стурбований або збурений. Мишук балакав веселенько, оповідав за знайомих киян і все скоса поглядав на Меласю: він бачив, що на її чолі хмариться, неначе насовуються все чорніші та сумніші хмари, і передпочував, що незабаром буде або тучний дощ, або й страшна залива, котра робить прірви в греблях.

Некрашевич, напившись всмак чаю, зараз од'їхав. Старі пішли пораться. Мелася зосталась з Мишуком і все сиділа мовчки, напиндючившись та надувшись.

— Ти був у Києві, і я була, та тільки оце позавчора вернулась додому, — сказала Мелася з лукавим осміхом.

— Невже ти була в Києві! Не пойму віри. Це ти, мабуть, піднімаєш мене на смішки, що я так довго задлявся в Києві.

— Ба була й тебе бачила. Ти десять день справляв якусь там сіртучину й жилетку, а я гуляла в Шато напропали та бенкетувала на веранді в курзалі сливе щовечора аж до білого дня, — говорила Мелася.

— Це ти жартуєш. Еге, ти сердишся, що я так довго загаювся в Києві? Правда, ти трохи сердишся на мене? Але не я винен, а кравець та й... Некрашевич. То він чеплявся до мене та довго не пускав. Та й настирлива ж це людина, отой гультяй!

— Кравець та Некрашевич, та режисер з оперетки, та ще хтось, — говорила Мелася ніби наздогад.

— Який це режисер з оперетки? Чого б це він був причиною моєї загайки в Києві? — спитав з дива Мишук.

— А того, що не пускав тебе та все бавив бенкетами на веранді в Шаті в товаристві гарних гультяйок-співачок. А ба, я була в Києві!

Мишук закліпав очима, якось заморгав бровами й віями од здогадів.

— Це, мабуть, тобі писала Люба за ці усякі майські гулянки в Шаті, а ти й мене туди прилучила, — сказав Мишук, трохи зам'явшись та заметушившись на стільці.

— Яка там Люба писала. На свої очі бачила! — сказала Мелася і втупила в його лице свої ясні допитливі очі.

— І охота ж тобі піднімать мене на сміх та жарти. Я втомився од біганини, здорожився, ізнемігся, а вона з жартами.

— Добре здорожився. Ще б пак не знемогтись, бенкетуючи в Шаті сливе щовечора, поки й почало дніти надворі. Та ще в такому приємному товаристві, як Камілла-Диво, та якась чорнява панна з високими бровами, та німець режисер, що сиділи окроми од публіки в кутку за опрічним столом...

«Одже, мабуть, лукава Люба бачила мене на веранді та й за все чисто нашкробала оцій дуринді в листі», — думав Мишук і почав од здогадів ловити губами свого вуса та смоктати його.

— Це тобі хтось надер дерті пером з Києва, намолов брехеньок. Вечеряли ми раз з Некрашевичем на веранді — це правда. Але за яких це Камілл-Див та актрис з високими бровами наплескали тобі? Може, десь побіч нас і сиділи якісь співачки чи актриси. Чи то ж пак їх мало там вештається на веранді. Там де не ступи, то й наступиш на хвіст якій-небудь Камілли-Диву. Люба меле! меле й шеретує тобі нісенітницю, а ти й віри пойняла, бо дуже ймовірна зроду.

І він присунувсь до Меласі ближче, обняв її за шию й хотів цмокнуть у чоло. Мелася раптом одхилила голову й одсунула далі од його свого стільця.

— Я, може, і ймовірна, але тепер ти в мене обездовірена людина! — крикнула Мелася.

— Та чого це ти дурно кричиш на мене! Це тобі хтось понабріхував на мене. Хто б це був такий? — питав Мишук, потопаючи думками в здогадах та заздіваннях.

— Сама усе дочиста бачила. Проти тебе сиділа Камілла-Диво з куделею рудого волосся на голові, притрушеного срібними блискітками та срібною пудрою. Вона була в блакитній сукні. А коло неї сиділа чорнява актриса з високими бровами. А коло тебе по один бік сидів режисер німець, поставний русявий красунь, а по другий бік стирчав Некрашевич, неначе чорт на купині, та ще якісь дві чорняві панни. Та й весело ж вам було! Панни реготались та хихотали! Мабуть, було веселе залицання...

«Була в Києві, ходила за мною назирці слідком і на свої очі все бачила... Ото каторжна! Таки вислідкувала... Ну та й убрався ж оце я по самісінькі халяви! А! ууу...» — думав Мишук і похилив голову.

— Ми раз вечеряли в Шаті на веранді. Це правда. Що ж тут такого поганого. Компанія сиділа і вечеряла, а я пристав випадком до гурту, бо побачив за столом Демида Івановича Некрашевича. Ні, справді: чи ти була в Києві, чи це тільки ти пускаєш ману? — спитав Мишук, випрочуючись ніби з сільця.

— Авжеж була й гуляла, і довго гуляла, бо й я людина немірна в усьому й непоміркована; «Що то мені за гуляння — за ворота та й вертання? Ото мені погулять — три дні в хаті не будуть!» — одповіла наздогад Мелася словами народної пісні. — Гуляв ти, гуляла й я. Тільки ти гуляв на незароблені гроші.

— Як то незароблені? Хіба ж я вдома нічого таки не роблю? Адже ж я товчусь на полі, або на луці, або на леваді сливе щодня! Як то мої гроші незароблені? — говорив вже з притиском Мишук.

— Наробив ти багато діла! Куди ж пак! По Києві то швендяв десять день вщерт! За це я добре дізналась, — вже репетувала Мелася. — Певно, ходив на заробітки на «дармолежівку» та проходив десять день і вернувся з порожніми руками. В Києві в тебе одна «дармолежівка», а в Некрашевича друга. От що!

— Дарма! Нехай буде й по-твоєму. Але ти ж не повинна таки казати, що я доую та байдики б'ю. Людині треба робити, треба й одпочити; треба й погуляти й нагулятися всмак хоч вряди-годи.

— Роби, та й міру знай, і гуляй, та й міру знай! А в тебе на це останнє, мабуть, нема міри. Твої гулянки неміряні, а в хазяйстві ти не статкуєш. Ти тільки падкуєш коло коней, неначе для тебе, окрім коників, більше ніщо не животіє на світі. Ти таки, надісь, зроду дуже падковитий до гулянки, як я зауважила.

— Зате ж ти не пічкурка й не легеза, і надто здатна до хазяйства. От воно й добре! Ми урівноважуємо одно одного, — сказав Мншук в жарти.

Мелася аж приснула й схопилась з стільця. Її взяла злість. Спокійний, байдужний Мишуків тон розмови після довгої гулянки дратував її.

— Он кури кудкудакають по бур'янах коло загороди! Хоч би пішов та принаймні познав, де вони несуться, то й з тебе була б якась користь. А в тебе в голові не кури, а Камілли-Дива, та броваті актриси, та!.. Ет! Знаємо тебе добре!

— Ще що вигадай! Невже ти хочеш, щоб я пожалив собі кропивою руки й щоки та понабрався реп'яхів по саму шию? Оце гаразд! Це ти жартуєш? Це гарні твої жарти!

— А тобі щік шкода? Певно, щоб виставлять їх для Камілли-Дива? Тепер ще й кропива не жалка, й реп'яхи зелені й не чепкі. Слідкував би ти хоч за курми та свиньми. Усе б таки якесь діло робив. А тобі тільки б навіжено стрибати кінями на скаковищі та гойдатися в човні на хвилях. В тебе, як я бачу, голова послідом та половою напхана, а не розумними думками та гадками, — репетувала Мелася.

— О, бач! В жінок чомусь так виходе, що в нас в головах послід та висівки, а тільки в їх головах зерниста пшениця або питльоване борошно. Хіба ж я діла не роблю? Служу ж я й за економа, і за пригонича коло робітників на полі. Недурно ж хліб їм.

— Служиш ти добре! дбаєш не до дому, а з дому. Підеш на поле, поникаєш на часок на полі або на луках та й гайда мерщій до хати, щоб люльки посмоктати! Ще й до того не шануєшся... От у Києві...

— Дай мені покій з тим Києвом! Одчепись од моєї душі! Оце причепилась причепа! Люба щось там понабрівувала, а ти їмеш їй віри, — промовив Мишук вже поважно й навіть сердито.

— Ба не дам тобі спокою, бо ти розледащів, зам'якивився до решти на селі. Служби собі не напитуєш, а тільки доуєш та час дурнісінько гаєш, ще й гроші марнуєш десь по Києві. Ось незабаром будуть Таїсині іменини. Нам з мамою доконечно треба ж поїхати до їх. А на це треба грошей. Я того Некрашевича в потилицю з хати витурлю, як він будліколи ще заїде за тобою! — репетувала Мелася і вже сікалась до його, мов оса.

— Цур тобі, пек тобі, осина тобі! Причепилась та й настирається з тією Каміллою-Дивом. Нехай вона здохне там в Шаті, то я й не жалкуватиму! — крикнув Мишук і похапцем вибіг з кімнати в парк.

«Ой остогидла вона мені! Ой осточортіла ж! От тобі й добра! От тобі й поділшлива! Як же я помилився! А язична така, що її Ціцерон не переговорив би або й два Ціцерони, не тільки я. Стріляє з рота раз у раз, неначе кулями. Так і сипле! Ну та й забісована ж! Коли б ще була гарна, то вже мусив би терпіть! А то вид розпливається, неначе перепічка, і вже стала мизата. Попоганшала так, що й глянути не хочеться».

І бідному Мишукові чогось став неприємний і парк, і дім, і сама невтратлива Мелася. Він так роз'явився, що був ладен скочити на коня й зараз тікати якнайдалі од Меласі, тікати хоч до Некрашевича, щоб хоч кіньми себе розважить.

Мелася була з таких людей, що як тільки чогось розсердяться та роздратуються вранці, то бурчать та гримають на всіх аж до вечора. І тільки ввечері, як сонце сяде і надворі стане поночіти, їх нерви заспокоються, якраз так, як той вітер, що тижнями дме цілий день од сходу до заходу сонця і надворі стишується вже смерком.

За вечерю Мелася вгамувалась. Вона все заводила розмову про те, що незабаром будуть Таїсині іменини, а трохи згодом припадають в четвер Кандибині іменини, що їй з мамою конче треба поїхати до Києва на ті іменини, поважаючи й знайомих, і салонні звичаї.

— Авжеж треба поїхати, бо буде якось ніяково. На цю поїздку треба доволі грошей. Та й я вже засиділась на одному місці, мов квочка в обичайці. І мені ж треба трохи потруситись та розважитись, — не все ж тільки гулять вам молодим! — натякала мати Мишукові, щоб він не дуже марнував гроші.

— От і косовиця затого настане. Треба чимало грошей на розплатку з косарями й гребцями. А грошей я, мабуть, не настану. Сидіть ви обидві дома та не рипайтесь, бо в мене в цей час завсігди обмаль грошей. Коли ж то ми ще ту нову пашню спродаємо. Ой, здається, не вистаче нам грошей на робітників! — бідкався старий батько.

— От і не вистаче! Як не вистаче, то позичимо десь. Не нудиться же нам, коли інші люде себе розважають, — кинула наздогад слівце Мелася.

— Гуляйте лиш, гуляйте! гайнуйте гроші, та й міру знайте, щоб часом не довелось нам згодом циганської халяндри скакати, як банк спродає нашу Деркачівку, бо, мабуть, не буде чим платити і процентів, не тільки виплачувати позичку в банк, — сказав батько.

Мишук аж засмутивсь, як почув од тестя за якусь циганську халяндру в недалекому часі.